

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ
СКЛАДУ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ**

Зозуля Ірина Євгеніївна,
м. Вінниця

У статті охарактеризовано основні методичні рекомендації щодо покращення полікультурного виховання іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів.

Ключові слова: полікультурне виховання іноземних студентів, методичні рекомендації, принципи полікультурності, педагогічні умови, міжнаціональне спілкування.

В статье раскрыты методические рекомендации научно-педагогическому составу по улучшению поликультурной воспитанности иностранных студентов высших технических учебных заведений.

Ключевые слова: поликультурная воспитанность иностранных студентов, методические рекомендации, принципы поликультурности, педагогические условия, межнациональное общение.

Basic methodical guidelines as for improving multicultural education of foreign students in the higher technical educational institutions are described in the article.

Key words: multicultural education of foreign students, methodical guidelines, principles of multiculturalism, pedagogical conditions, international communication.

Постановка проблеми. Становлення полікультурності як інтегративної якості особистості, як вищого показника відкритості культурній розмаїтості – це складний, поступовий процес. Особистість розвивається під одночасним впливом різних факторів: глобальних і факторів мікросередовища, соціальних, культурних, політичних, економічних і т.д. Як і інші якості соціально орієнтованої особистості, полікультурність є результатом, з одного боку, об'єктивних умов впливу соціального середовища, а з іншої – цілеспрямованого виховання. Це означає, що можна і необхідно створювати відповідні педагогічні умови для розвитку цієї інтегративної якості особистості в межах відповідної полікультурної виховної системи.

Виклад основного матеріалу. Проведений теоретичний аналіз проблеми виховання полікультурності іноземних студентів та результати експериментального дослідження дозволили обґрунтувати методичні рекомендації щодо виховання полікультурності іноземних студентів під час їх навчання у ВНЗ. Для підвищення рівня полікультурної вихованості іноземних студентів професорсько-викладацькому складу доцільно звернути увагу на такі положення:

1) Метою полікультурної виховної системи є формування відкритої, розуміючої й приймаючої позиції людини при спілкуванні з різними культурами, формування поважливого ставлення до свого та інших народів за допомогою засобів матеріальної й духовної культури.

2) Орієнтирами виховання полікультурності іноземних студентів вищого технічного навчального закладу, опорою його практичної роботи є принципи. При організації полікультурного виховання ключове значення має інтегральний *принцип полікультурності*. Він передбачає визнання унікальності кожної етнічної чи соціальної культури, орієнтує особистість на взаємодію з іншими

людьми як носіями цінностей свого народу, стимулює до міжкультурних комунікацій і пошуку цивілізованих діалогових способів досягнення згоди. Дотримання цього принципу сприяє збереженню культурних цінностей, допомагає забезпечити розуміння молодими людьми культурної розмаїтості сучасних суспільств, неминучості культурних відмінностей між людьми. Основними складовими полікультурного принципу є також: *принцип людяності (гуманізму), принцип справедливості, принцип релігійної терпимості, принцип рівності людей і культур, принцип індивідуальності, принцип культуродоцільності, принцип діалогу.*

3) З урахуванням напрацювань таких відомих вчених, як В. В. Бойченко, В. С. Болгарінова, Л. А. Гончаренко, О. Н. Джуринський, Г. Д. Дмитрієв, В. В. Кузьменко, І. Ф. Лощенова та ін. [1–4] щодо організації полікультурного виховання, особливостей виховного процесу іноземних студентів у вищих технічних навчальних закладах однією з педагогічних умов полікультурного виховання іноземних студентів слід вважати *створення сприятливого полікультурного середовища у навчальному закладі* через введення полікультурного компонента в такі навчальні дисципліни, як «Українська мова для студентів-іноземців» та «Країнознавство». Наявність полікультурного компонента в навчальних дисциплінах дозволяє пропонувати різні точки зору на навколишній світ.

4) Вивчення мови не тільки служить комунікації, але й дозволяє прилучатися до інших способів мислення, поведінки. Для навчання української мови іноземних студентів важливо використовувати комунікативний підхід, який передбачає формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь студентів у процесі їх іншомовної мовленнєвої діяльності. Навчальну діяльність студентів слід організовувати таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування.

5) Для розвитку в іноземних студентів *умінь діалогічного мовлення* необхідно залучати їх до різних видів діалогу, зокрема діалогу-розпитування,

діалогу-домовленості, діалогу-обміну враженнями / думками та діалогом-обговорення / дискусія. При цьому слід використовувати цілу систему вправ: вправи для навчання «реплікування», вправи на засвоєння діалогічних єдностей різних видів, вправи на створення мікродіалогів та вправи на створення діалогів різних функціональних типів. Для формування *умінь монологічного мовлення* слід використовувати такі групи вправ: вправи на об'єднання фрази у понадфразову єдність, вправи на створення власного монологічного висловлювання понадфразового рівня та вправи на створення власного монологічного висловлювання текстового рівня.

6) Особливе значення для полікультурного виховання іноземних студентів має *поєднання вивчення мови з презентацією України*. Найбільш ефективні методичні прийоми, що допомагають залучити інформацію про Україну у процес навчання мови, – це діалог двох персонажів – «іноземця» та «українця», включення текстів країнознавчого характеру в розмовне мовлення.

7) Великі можливості для формування полікультурної вихованості іноземних студентів має такий предмет як *країнознавство*. Саме країнознавчий матеріал є найкращим прикладом, за допомогою якого можна проілюструвати різноманітні дані про політичну, економічну, соціальну, культурологічну сфери життєдіяльності суспільства, світу в цілому, окремих регіонів, держав та країн, а також відносини між різними народами. При викладанні *країнознавства* слід пропонувати іноземним студентам ту модель поведінки людини в суспільстві та в різноманітних колізіях соціального життя, яку суспільство хотіло б бачити від майбутнього громадянина. Важливе значення має те, *що* треба викладати насамперед у підручниках, *який* «позитивний досвід»: його треба шукати не в здобутках тієї чи іншої держави, а в ліберальних і демократичних цінностях, бо саме їх засвоєння готуватиме студентів до громадянської активності, до пошанування прав і гідності людини, її звичаїв і традицій та, взагалі, вартості людського життя, до толерантного сприйняття чужих поглядів і т. д.

8) Важливим шляхом прилучення до культури свого та іншого етносоціуму є *навчання міжнаціональному спілкуванню*. Полікультурне

виховання у вищому навчальному закладі повинне бути спрямоване на створення умов для подолання бар'єрів, що заважають нормальному спілкуванню й розвитку студентів з різних етнічних і культурних груп та встановленню між ними гуманних відносин як важливої умови прогресу людства. Для формування культури міжнаціонального спілкування в системі національного виховання важливо дбати про обізнаність з історією, культурою, звичаями тих народів, які живуть в Україні, формувати психологічні установки на повагу, терпимість до людей з іншими звичаями, іншим менталітетом, усебічний розвиток толерантності в міжетнічних стосунках, подолання як зневажливого ставлення до національних почуттів і традицій, так і їх абсолютизації, подолання проявів національного нігілізму та націонал-шовінізму, усунення причин, що їх породжують, утвердження духовності, поваги і прихильності до загальнолюдських цінностей.

9) Один із напрямків формування культури міжнаціонального спілкування – це виховати національну взаємну повагу, глибоку толерантність до чужої думки, до людей – представників різних етносів. Формувати толерантні відносини у полікультурному середовищі можна за умов організації соціально-педагогічної роботи з формування навичок толерантної взаємодії, співпраці студентів різних культур, рас та віросповідань у позанавчальній діяльності на принципах терпимості, взаєморозуміння, взаємоповаги; надання студентам знань про толерантні відносини та формування особистісних навичок толерантного ставлення у процесі спілкування з представниками різних соціокультурних груп.

10) Для формування толерантних відносин важливо використовувати весь арсенал традиційних та інноваційних форм та методів. Зокрема, у роботі з виховання культури міжнаціонального спілкування на навчальних заняттях слід робити акцент на такі методи, як *історичні розповіді, евристичні бесіди*. Для формування культури міжетнічних відносин у студентів вищих навчальних закладів важливо залучати їх до різноманітної діяльності, пов'язаної з міжетнічними контактами, міжкультурною комунікацією [5, с. 4]. Для цього

слід використовувати такі методи, як аналіз конкретної ситуації, розв'язання ситуаційних завдань та диспути. Спільним для всіх цих методів є використання *навчального діалогу*. Він є найбільш ефективним методологічним прийомом в розвитку полікультурної особистості, тому що передбачає розгляд життєво важливих питань і творчо-пошукову діяльність іноземних студентів, за якої вони набувають досвіду взаємодії в полікультурному середовищі. При цьому важливо використовувати основні принципи діалогізації мовлення, розроблені в риториці (увага до адресата, близькість змісту мовлення інтересам і життю адресата, конкретність, дружелюбність, відвертість, щирість, об'єктивність) та педагогіці (визнавати право студента на власний погляд на проблему; істинність нових знань доводити не силою особистого чи іншого авторитету, а шляхом обґрунтованих міркувань; надавати можливість студентам ознайомитись з різними поглядами на проблему; шанобливо ставитись до студентів та особливо до їхніх думок) [6, с. 372–373]. Обговорити складні проблеми допомагає також *метод круглого столу та прес-конференції*, де студенти виступають у ролі компетентних осіб з полікультурних проблем.

11) Важливою педагогічною умовою полікультурного виховання іноземних студентів у вищому технічному навчальному закладі є *залучення їх до активної участі в культурному житті ВНЗ*. У цьому випадку важливо використовувати потенціал позанавчальних форм полікультурного виховання: *клубна робота, екскурсії, відвідування художніх виставок та театральних вистав*. Саме за таких умов студенти можуть краще засвоїти культурний досвід інших народів, прилучитися до діалогу культур.

З огляду на те, що твори мистецтва завжди були «підручниками життя», а мистецтво своєю образністю активно діє на свідомість, почуття, волю людей та має велике значення у житті суспільства. Воно розвиває почуття прекрасного, облагороджує особистість, при формуванні полікультурної вихованості іноземних студентів важливо широко використовувати такі форми роботи, як відвідування іноземними студентами *театральних вистав та художніх виставок*. У цьому випадку емоційно-чуттєвий шлях пізнання є досить

ефективний, так як отримані враження від перегляду українознавчо ціннісного спектаклю або художньої виставки можуть бути набагато більшим від кількох навчальних занять.

12) Важливо створювати і використовувати педагогічні ситуації, спрямовані на набуття студентами досвіду взаємин з представниками інших народів. Цілеспрямоване залучення студентів у ці відносини забезпечує формування у них таких якостей, як гуманізм, колективізм, що через сферу безпосередніх відносин стають їх справжнім надбанням і переконанням. Для цього слід використовувати традиційні форми і методи вихованої роботи: ігри розвивально-жартівливого та пізнавального характеру (рейн-ринги, гуморини тощо), екскурсії історико-культурними місцями України, фестивалі (національні костюми, кухні, звичаї, традиції, музика, театр).

Висновки. Використання методичних рекомендації щодо формування полікультурної вихованості іноземних студентів допоможе підвищити ефективність виховної роботи з ними, сприятиме їхньому активному й діяльному особистісному та громадянському становленню.

Література та джерела:

1. Болгаріна В. С., Лощенова І. Ф. Культура і полікультурна освіта / В. С. Болгаріна // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 2 – 6.
2. Джуринский А. Н. Поликультурное воспитание в современном мире / Александр Наумович Джуринский. – М.: Прометей, 2002. – 71 с.
3. Дмитриев Г. Д. Многокультурность как дидактический принцип / Г. Д. Дмитриев // Педагогика. – 2000. – №10. – С. 3 – 12.
4. Кузьменко В. В., Гончаренко Л. А. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: Навчальний посібник / В. В. Кузьменко, Л. А. Гончаренко – Херсон: РІПО, 2006 – 92 с.
5. Степанов Є. П. Формування культури міжетнічних відносин у студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Є. П. Степанов;

Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. – Л., 2004. – 20 с.

6. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.